

**HARBIY PEDOGOGIKA VA HARBIY PEDAGOG KADRLARNI TAYYORLASH
MASALALARI.**

Bobojonov Rasul Tohir og'li

Nizomiy nomidagi TDPU harbiy ta'lim fakulteti talabasi.

Anotatsiya: *Zamonaviy innovatsion usullardan foydalanish, ularni o'zlashtirish, o'quv tarbiya jarayonini yanada takomillashtirish masalalari, mamlakat va hayotida harbiy pedagogikaning ahamiyati.*

Kalit so'zlar: *_Harbiy ta'lim va fanda innovatsiya, didaktik talimot, jangovar tayyorgarlik.*

Hozirgi kunda “Harbiy pedagogika” pedagogika fanining alohida tarmog'i sifatida boshqa fanlar bilan hamkorlikda taraqqiy etmoqda.

Harbiy pedagogika askarlar va harbiy jamoalarga ularda doimiy yuksak jangovar tayyorgarlikka ega bo'lishlari, tinchlik davrida va urush sharoitida o'z harbiy burchini muvaffaqiyatli bajarishlari uchun yuksak ma'naviy, siyosiy va jangovar xislatlarni, jangovar mahoratni shakllantirish, aqliy va jismoniy kuchlarini rivojlantirish, ma'naviy-ruhiy tayyorgarligini amalga oshirishning pedagogik qonuniyatlarini o'rganuvchi fandır.

Harbiy pedagogikaning ob'ekti shaxsiy tarkibni o'z xizmat va jangovar vazifalarini bajarishga tayyorlash jarayonidan iborat; uning predmeti (mazmuni) sifatida askarlarning jangovar va ma'naviy-ma'rifiy tayyorgarligi jarayonining pedagogik qonuniyatlari xizmat qiladi.

Harbiy pedagogikaning asosiy tushunchalari quyidagilardan iborat:

Tarbiya – ilmiy dunyoqarash, ma'naviy-ma'rifiy tushunchalar, axloqiy munosabatlar, jangovar va kasbiy xislatlar, borliqqa estetik munosabat, jismoniy va ruhiy kuchini rivojlantirish maqsadida askarning ongi, ruhiyati, irodasiga maqsadli, belgilangan tizim asosida pedagogik ta'sir ko'rsatishdir.

Ta'lim – maxsus tayyorlangan kishilar rahbarligida askarlarni xizmat va jangovar vazifalarini muvaffaqiyatli bajarishlari uchun zarur bilim, ko'nikma va malakalar bilan maqsadli va belgilangan tizim asosida qurollantirish jarayonidir.

Ma'lumot – ta'lim-tarbiya natijasida egallangan va tizimga solingan bilim, hosil qilingan ko'nikma va malakalar hamda shakllangan dunyoqarashlar majmuidir.

Rivojlanish – askarning aqliy va jismoniy imkoniyatlarining bajarilishi lozim bo'lgan vazifalar xususiyatlari va harbiy xizmat sharoitlariga muvofiq maqsadli takomillashuvi jarayonidir.

Ruhiy tayyorgarlik – harbiy burchini bajarish, turli sharoitlarda qo'yilgan vazifalarni ado etish uchun askarning doimiy ichki tayyorligi va yuksak hissiy-irodaviy

turg'unligini ta'minlash bo'yicha maqsadli ravishda unda ruhiy xislatlarni shakllantirish jarayonidir.

Mustaqil tarbiya – askarning ijtimoiy va xizmat burchini muvaffaqiyatli ado etishi uchun zarur bo'lgan xislatlarni o'zida shakllantirish va rivojlantirish bo'yicha maqsadli ongli faoliyatidir.

Mustaqil ta'lim – askarning bilim, ko'nikma va malakalarni egallash, chuqurlashtirish va takomillashtirish bo'yicha maqsadli mustaqil ishidir.

Bilim – borliq, voqea va hodisalarning, ularning aloqa va munosabatlarining inson ongida namoyon bo'lishidir.

Ko'nikma – ish-harakatlarning puxta egallanganligi, avtomatlashgan tarzda bajarilishidir.

Malaka askarning o'z vazifalarini bajarishga tayyorlik darajasini ko'rsatadi hamda bilim va ko'nikmalaridan samarali foydalanishda, ularni yangi va murakkab sharoitlarda to'g'ri va muvaffaqiyatli qo'llay olishida namoyon bo'ladi.

Hozirgi kunga kelib askarlar va harbiy jamoalarni tayyorlash, harbiy qismlar va bo'linmalarning jangovar tayyorgarligini oshirishda ofitserlarning, komandir va tarbiyachilarning harbiy-pedagogik bilimlari darajasiga qo'yilayotgan talablar tobora oshib bormoqda. Shu bilan birga harbiy pedagogikaning vazifalari doirasi ham kengayib bormoqda.

Harbiy pedagogikaning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- harbiy-pedagogik jarayonning mohiyati, xususiyatlari va qonuniyatlarini va uning tarkibiy qismlari bo'lmish ta'lim, tarbiya, ruhiy tayyorgarlik, rivojlanish, mustaqil tarbiya, mustaqil ta'lim olish jarayonlarini o'rganish;

- jamiyatda va Qurolli Kuchlarda ro'y berayotgan o'zgarishlar asosida, shuningdek jangovar texnika va qurol-yarog'ning takomillashuvi, jangni olib borish usullari, shaxsiy tarkibdagi miqdor va sifat o'zgarishlari, jangovar tayyorgarlikni kuchaytirish vazifalaridan kelib chiqib ta'lim va tarbiya prinsiplarini aniqlash, shakllari va metodlari rivojlantirib, takomillashtirib borish;

- turli toifadagi harbiy xizmatchilar bilan turli sharoitlarda ta'lim-tarbiya jarayonini amalga oshirishda ta'lim va tarbiya prinsiplari talablarini muvaffaqiyatli amalga oshirish sharoitlarini aniqlash va asoslash;

- qo'shin turlarining, turli ixtisoslikdagi harbiy mutaxassislarni tayyorlashning o'ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqib ta'lim va tarbiya metodlari tizimini ishlab chiqish va takomillashtirib borish;

- ta'lim-tarbiya ishlarini tashkil etish shakllarini takomillashtirish va rivojlantirish, askarlar va harbiy jamoalar ta'limi va tarbiyasi darajasini aniqlash, tekshirish va baholashning samarali yo'llarini tadqiq qilish;

- harbiy-pedagogik jarayonning rivojini bashorat qilish rejalashtirish;

- didaktik tadqiqotlarning markaziy muammosi sifatida askarlar bilish faoliyatini faollashtirish, alohida olingan askarlar va harbiy jamoalarning yuksak harbiy-

professional tayyorgarlik darajasiga ega bo'lish vaqtini qisqartirish yo'llarini, usullarini va vositalarini izlash va ularni qo'llash;

- harbiy jamoalarning o'ziga xos xususiyatlarini o'rganish va ta'lim-tarbiya jarayonida ularni hisobga olish;

- jangovar tayyorgarlik va harbiy intizomni, askarlarning ma'naviy-ma'rifiy faolligini oshirish, ma'naviy-axloqiy kamolotga erishish yo'llarini o'rganish;

- harbiy xizmatchilar va harbiy jamoalar o'rtasida musobaqa tashkil etishning pedagogik shartlarini aniqlash;

- jamoani jipslashtirish, unda nizom talablariga xos o'zaro munosabatlarni, sog'lom ruhiy muhit va ijtimoiy fikrni shakllantirish metodlarini o'rganish va boshqalar.

Shuningdek, ofitserlar, shartnoma bo'yicha harbiy xizmatchilarning rahbarlik, o'qituvchilik va ustozlik faoliyatidan kelib chiqib, harbiy pedagogika uchun quyidagi vazifalar ham muhim o'rin egallaydi:

- harbiy-pedagogik jarayonda ularning o'rnini aniqlash;

- ularda pedagogik madaniyat va pedagogik mahoratni shakllantirish yo'llarini, mazmuni va uslublarini ko'rsatish;

- hurmat qozonish yo'llari va mohiyatini ochib berish;

- ilg'or pedagogik tajribani o'rganish va umumlashtirish, harbiy-pedagogik tadqiqotlar olib borish uslublarini ishlab chiqish.

Harbiy xizmat davomida o'z bo'ysunuvchilarini Vatanimizning munosib himoyachisi qilib tarbiyalashda ofitser, serjant zimmasiga juda katta mas'uliyat yuklatiladi. U o'z bo'ysunuvchilariga nafaqat harbiy fanlar bo'yicha saboq beradi, malakali harbiy mutaxassis darajasiga ko'taradi, balki ularni inson sifatida yanada kamol topishiga o'z hissasini qo'shadi. Shu sababli ofitser va serjantdan o'zining harbiy mutaxassisligidan chuqur bilim, malaka va ko'nikmalarga ega bo'lishi bilan birga, pedagogika, psixologiya, falsafa va boshqa ijtimoiy fanlardan ham har taraflama bilimga, tushunchaga hamda keng dunyoqarashga ega bo'lishi talab etiladi. Harbiy pedagogika fani yakka holda mukammallikka erisha olmaydi. U fan sifatida o'zi rivojlanishi bilan birga boshqa fanlar yutuqlaridan ham foydalanadi va mazmunan boyib boradi. Hozirgi kunda umumbashariyat tomonidan yaratilgan bilimlar va kelajak haqida ma'lumot beruvchi nazariyalar muayyan darajada harbiy pedagogika fani uchun manba bo'ladi. Boshqa fanlar kabi harbiy pedagogika ham har bir insonning, shu jumladan harbiy xizmatchi shaxsining ijtimoiy kamolotiga xizmat qiladi. Tabiat va jamiyatning rivojlanish qoidalari to'g'risidagi ma'lumotlarga asoslanadi va o'zi ham ijtimoiy fan sifatida rivojlanib boradi.

Ana shu nuqati nazardan harbiy pedagogika fani bilan quyidagi fanlar o'rtasida uzviy aloqadorlik mavjud:

1. Falsafa – shaxs, jumladan harbiy xizmatchi shaxsi rivojlanishi jarayonining dialektik xususiyatlari, muayyan pedagogik g'oya, qarash hamda ta'limotlarning falsafiy jihatlari kabi masalalarni tahlil etishga imkon beradi.

2. Tarix – xalqimiz tarixi, buyuk mutafakkirlari, olimlari, sarkardalarining hayoti va jasoratlari misolida harbiy xizmatchilarni tarbiyalash, shuningdek pedagogika fani taraqqiyoti, ta'lim-tarbiya jarayonlarining xususiyatlarini inobatga olish, xalq pedagogikasi g'oyalaridan bo'ysunuvchilarni tarbiyalash jarayonida unumli foydalanishga yordam beradi.

3. Sostiologiya – ijtimoiy munosabatlar mazmuni, ularni tashkil etish shartlari xususida ma'lumotlarga ega bo'lish asosida ta'lim-tarbiya jarayoni ishtirokchilarining o'zaro munosabatlarini samarali tashkil etish uchun imkoniyat yaratadi.

4. Etika - shaxs ma'naviyatini shakllantirish, unda eng oliy insoniy sifatlar, axloqiy ong, ma'naviy-axloqiy va kasbiy madaniyatni tarbiyalashda muhim o'rin tutuvchi nazariy g'oyalarni harbiy pedagogik jarayonga tatbiq etishda alohida o'rin tutadi.

5. Estetika – shaxs tomonidan go'zallikning his etilishi, unga intilishi, shuningdek, unda estetik didni tarbiyalashda muhim yo'nalishlarni aniqlashga xizmat qiladi.

6. Iqtisod – mamlakat mudofaasini ta'minlash maqsadida Qurolli Kuchlarni zamonaviy qurol-yarog' va texnika bilan ta'minlash, harbiy mutaxassislarni tayyorlash, harbiy ta'lim muassasalarining faoliyatini yo'lga qo'yish, o'quv binolarini qurish, ta'lim-tarbiya jarayonlarini tashkil etish va ularning moddiy-texnika va zamonaviy texnologiyalar bilan jihozlash kabi masalalarning iqtisodiy jihatlarini anglashga xizmat qiladi.

7. Fiziologiya - ta'lim-tarbiya jarayonida harbiy xizmatchilarning fiziologik, anatomik xususiyatlarini inobatga olinishi uchun boshlang'ich asoslarni beradi.

8. Tibbiyot – harbiy xizmatchilarning salomatligini va hayotini muhofaza qilish, harbiy xizmatning inson hayoti uchun havfsiz sharoitlarini yaratish, birinchi tibbiy yordam ko'rsatish bo'yicha nazariy bilimlar va amaliy ko'nikmalar asoslarini shakllantiradi.

9. Psixologiya – harbiy xizmatchi shaxsida ma'naviy-axloqiy, ruhiy-intellektual, hissiy-irodaviy sifatlarni tarkib toptirish, ularni mamlakatni qurolli himoya qilish, turli jangovar sharoitlarda aniq va tezkor harakat qilishga o'rgatish uchun ruhiy tayyorlashga imkon beradi.

10. Maxsus harbiy fanlar – harbiy mutaxassislarni tayyorlash, ularga ta'lim berish, ko'nikma, malakalarini shakllantirish va rivojlantirish hamda kasbiy mahoratlarini oshirishni ilmiy, pedagogik va metodik jihatdan ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- Pedagogika. (Ma'ruzalar matni. Prof. N.Gaybullayev taxriri ostida). T. „Universitet“. 1999.
- O'zbekiston Respublikasi „Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi“. T, 1997.

- I. Karimov. „Barkamol avlod — O‘zbekiston taraqqiyotining poydevori“. T. 1997.
- I. Karimov. „Donishmand xalkimizning mustaxkam irodasiga ishonaman“. T. 2000.
- O‘zbek pedagogikasi tarixi. (Ko‘llanma. professor A. Zunnunov taxriri ostida). T. „O‘kituvchi“. 1997.
- Pedagogika. (Ko‘llanma. A. Munavvarov taxriri ostida) T. „O‘kituvchi“. 1996.
- Ochilov M. Universitetlar tizimida pedagog xodimlar tayyorlash muammolari. „Ta’lim va tarbiya“ jurnali. 1997. 5-6 son.